

Jan. Ik heb gehoord, dat Zijn Eerwaarde jaren geleden heeft geschreven, dat de Synode de rijke man was en de leden der Kerk de arme Lazarussen.

Piet. Juist, daar hebt gij het begin van zooveel geprezen Gods werk. De groote Meester zegt: indien uw oog boos is, zoo is uw gansche lichaam duister. Ik wil aannemen, dat Zijn Eerwaarde een hekel heeft om in de positie te verkeeren van Lazarus uit de gelijkens.

Jan. Nu, maar zoover is het nog nooit met de predikanten geweest. Zij hebben toch altijd goede bezoldiging gehad en vele gaven en giften ontvangen, hoewel buiten de ordonnantie van den grooten Meester. Salomon zegt: geschenken verblinden de oogen en laat uw oog niet vliegen naar hetgeen niets is. Maar 't lieve geld! Met 30 zilverlingen is alles betaald.

Keetje. Wat bedoelt gij daarmee? Gij kunt mij gerust gelooven, ik vat u niet.

Jan. Daar komen we wel eens op terug. Dr. Kuyper schreef ook, dat de Heere was aan de spits getreden; en als de Heere God aan de spits was getreden, dan zouden we wat anders zien.

Keetje. Wat zouden we dan zien?

Jan. Dan zouden we de wonderwerken van den Heere zien, dat er onbekeerden en monsters van menschen werden staande gehouden en door God bekeerd en in Zijne genade zouden juichen. Met al de waarheid, zoo men zegt, is het voor het echte kind van God niets.

Keetje. Maar zij verkondigen toch waarheid!

Piet. De bazuin die zij blazen, is gebarsten. Een kind en erfgenaam des hemels, die bij zijn hand is, schrikt er van. De doodsbeneden rammelen niet en er valt geen puimsteentje van Jericho's muren.

Jan. Maar dat is Gods werk.

Piet. Als de Heere aan de spits is getreden en de duisternis is geweken en het licht te voorschijn gekomen, zoo Dr. Kuyper zegt, wat ziet men dan anders als Gods werk. Neen, wachter, wat is er van de nacht? het is morgen geweest en het is nog nacht. De dichter zegt: ik zie na al dit ongeval geen teeken meer van uwen gunst gegeven. Zeg mij, waar wordt er eene ziel, door God waarachtig bekeerd, met al dat aan de spits treden en dat zoogenaamde licht? Hoor eens, Jan! als de Heere God de oordeelen over Israël brengt dan gaat zij aan het roemen over haar godsdienst en haar vrome vaders, en dat ging in duister onder de oordeelen. Ja, Jan! de hersenen die met dat licht worden volgepropt, kunnen geen stevigen kost verdragen. De Heere God zal kwaad verwekken over Nederland; en of 't van het oosten of van het westen komen zal, weet ik niet. Maar dat weet ik, dan zullen de borsten, die niet gezogd en de buiken die niet gebaart en hebben, worden zalig gesproken; want het zullen donkere en benauwde tijden zijn. God de Heere heeft een twist met zijn nog overgebleven volk, en met al de waarheid is God op weg om ze te winnen. Met wolken en donkerheid zijn de Kerken Gods als begraven. De smeltkroes staat te vuur en de Heer zal de Kerk gaan louteren, opdat het machtig vele schuim en degenen, die wat groots schijnen, er worden uitgenomen. Verbranding in plaats van schoonheid. Jesaja 3.

Jan. Dan ziet donkerheid de tijd te gemoet.

Piet. Wat voor de steunpilaren wordt aangezien, die gaan waggelen en de zieners zijn met blindheid geslagen; dan worden de kortzinnigen stekblind en het geslacht van de Cretens en vreet voort als de kanker.

Keetje. Maar Piet! ik heb in het begin onder de prediking vele menschen zien schreien.

Piet. O, dat doen zij even als of zij biechten voor de pastoor. Judas ging naar de overpriesters, maar Petrus ging naar Jezus. Ik moet u een vraag doen, Keetje! Als een Leeraar de waarheid verkondigt volgens Gods Woord, maar nochtans zelve onbekeerd is, kan dan zulk een leeraar de volle raad Gods verkondigen? En heeft een particulier mensch, volgens Gods Woord, de vrijheid zich als leeraar te mogen opwerpen, zoo hij niet wettig een leeraar is. Amos was een ossenherder, doch de Heere God maakte hem tot een profeet. Petrus was een visser; Paulus was een tentemaker, Bunyan een ketellapper, Huntington een kolendrager. En in het laatste der dagen zal de Heere God ze roepen uit de hutten en van de dierstallen, die Zijn Woord zullen verkondigen, en er den buidel niet van zullen vullen, want ze zijn allen kruisgezanten van hun grooten Meester. Ik herinner mij, dat er waren, die aan den Meester vroegen, waar woont Gij? En 't antwoord was: Kom en zie, dat is, de vossen hebben holen en de vogelen des hemels nesten, maar de Zoon des menschen heeft niets waar Hij het hoofd op nederlegde.

Jan. Wel, wat is dat toch iets groots voor diegenen, die geen brood op het oog hebben en geen toejuiching van menschen of vuil gewin. Die het genoeg is zijn grooten Meester gelijk te zijn, men zal ze met een kaars moeten zoeken, de meeste zijn uit het oog verloren. 't Zij een dienstknecht genoeg dat hij is gelijk zijn heer; maar het kruis te dragen en te volgen, daar komen velen tegen op.

Piet. Neen, Jan! daar heeft niemand van nature zin aan, of de nood moet hem opgelegd zijn, dan is de nood hem een driewerf geluk. Zalig die de nood is opgelegd niet door menschen, maar door de Heere God zelf, dan zullen ze niet beschaamd worden in eeuwigheid, (Joel 3-27) omdat de Heere ze geroepen heeft; en de Heere zal de toevlucht zijns volks wezen, (va. 16). Jakobs huis zal een vuur zijn, Jozefs huis een vlam en Ezous huis een stoppel. (Obadja 1: 18).

Jan. Zoo heeft de Heere God er dan nog eenigen overgelaten in dezen donkeren en ver uitzijnde dagen, die de breuke bewonen der dochteren Zions, hoewel hij velen niet in aanzien, want ze zitten veelal in een vochtigen kelder, of huizen onder een pannendak; het beste nog op een achterkamertje, maar dan nog soms in een vuile straat. Er was een kwaad, Keetje! zegt de wijze koning, er was een stad en weinige lieden waren daar in; en er kwam een groot koning tegen haar op en hij omsingelde ze en bouwden groote vestingen tegen haar; en men vond een ouden, armen man, die de stad verloorde door zijn wijsheid. Maar

niemand gedacht den armen man; dat was een kwaad. En nochtans is er nog zoo een enkele, als voren genoemd, die voor land en volk, dat gezonken is en van God afgekeerd, in de bres springen, somtijds onder vele nooden en gebrek, waaronder zijn gezin gebukt gaat, omdat hij ze niet kan geven wat er noodig is. Het is gemakkelijk genoeg, zegt Salomon Duitsch, om God te loven als men een goed gevulde goudbeurs heeft. Maar men moet 12 uren met de trekschuit gaan en geen cent in je zak hebben en komen dan aan de wal en 't is betaald.

Piet. De vruchten, die ze ook hebben, zijn uit God. Jan. Juist. Wie is wijs, zegt de Heere, die versta deze dingen, (Hosea 14: 9) en die behoeven geen vergaan te vreezen.

Piet. Want zij zullen zitten een iegelijk onder zijnen wijnstok en onder zijnen vijgenboom, en er zal niemand zijn, die ze kan verschrikken (Micha 4: 4).

Keetje. Maar zouden er onder de doeleerenden dan ook nog niet gevonden worden, ik bedoel namelijk onder de predikanten, die in de bressen staan voor land en volk en die van God zijn aangesteld?

Piet. We hebben er al veel van gezegd. Velen zijn er van hun ouders, toen zij nog in de wieg lagen, er voor verordineerd.

Keetje. Van hun ouders? wat is dat treurig!

Piet. Ja, Keetje! ik denk dat zij nooit de ouders of de predikers zijn ter harte gegaan. Want de grooten Meester zegt in Mattheus 19: 12: Want er zijn gesnedenen, die uit moeders lichaam alzo geboren zijn; en er zijn gesnedenen, die van de menschen gesneden zijn; en er zijn gesnedenen, die zich zelven gesneden hebben, om het koninkrijk der hemelen te beërven. Die 't vatten kan vatte het.

Keetje. Brakel wilde en dorst niet te prediken, voor en aler dat God hem zelf orders gaf.

Jan. Nu, dat gebeurt toch alle menschen niet.

Piet. Die dat niet gebeurt, Jan! zult ge ook niets van hooren, zegt de Heere, want Ik heb ze niet gezonden. Zij zijn zoo vermetel geweest en zijn bij den grooten Meester in Zijn werk getreden zonder aanstelling.

Keetje. Wel, wel, dat is toch wel vermetel. Ik denk, als ik zoo in mijne dienst gekomen was, dat mevrouw me dan wel had weggejaagd en nooit meer behoefde te denken, dat ik in haar gunst zou gekomen zijn.

Piet. De Heere God is langmoedig, verdragende de vaten des toorns tot het verderf voorbereid. De wijze koning zegt: indien God de zonden der menschen straffen zou op heeter daad, dan zoude het kwaad des menschen zooveel niet zijn; en Jesaja 29: 13: Hunne vreeze, waarmee zij Mij vreezen, zijn menschengeboden, die hun geleerd zijn.

Keetje. Het zal toch wat te zeggen zijn, dacht ik zoo, voor een onbekeerden toehoorder, die zich waant bekeerd te zijn, en voor den voorganger, die gij zoo juist geschetst hebt, volgens Gods Woord.

Piet. Ze zullen het hier volhouden, het gaat alles over hun hoofd, gelijk een smids hand is, zoo die gaat als zijn baas het ijzer smeed, onder het aanbeeld liggen, dan gaan de vonken over hem henen. Maar de Heere zal alsdan zeggen: Ik heb u nooit gekend. Neen, Keetje! de Satan is hun vader en Christus hun rechter. Die mensch is tweemaal meer een kind der hel, dan anderen, die geen belijdenis maken en de groote overtreding tegen Jehova, den Vader, door vermetel zich zijne kinderen te noemen, wanneer Hij hun nooit heeft uitverkoren; ten tweede, tegen God den Zoon, door Hem hunnen Zaligmaker te noemen, wanneer Hij hun nooit verlostte; ten derde, tegen God den Heiligen Geest, door te wanen, dat zij wandelen in een licht, hetwelk Hij nooit heeft ontstoken. Schuim van zilver, zegt de Heere (Spreuken 26: 23). Zoo namen koning Datan en Abiram elk zijn wierookvat; ze bouwden zeven altaren en offerden eenen ram op elk altaar. Zoo offerde Saul het brandoffer; zoo richtte Jerobam de kalveren op te Bethel. Het onderscheidingsteeken is, dat de mensch de godsdienst aanvangt met menschen en niet met God; en hoe meer hij nu vervuld is met valschen ijver, des te geweldigder zal zijn tegenstand zijn tegen de echte waarheid Gods.

Nu, het is noodig tijd van scheiden; onze gesprekken zijn nog al wat uiteengelopen. Zoo God wil zullen wij ons de volgende week meer bepalen tot ons onderwerp. En gij, onbekeerden, die ons gesprek hebt aangehoord, spot niet met de woorden Gods, opdat gij niet op de weg vergaat, want dan zal de Heere God lachen in uw verderf, en spotten als de vreeze komt. De bijl ligt aan den wortel der boom.

Tot zoover de samenspraak.

We zullen dit herdenkingsnummer niet misbruiken voor een analyse ervan. Genoeg zij, eraan te herinneren, dat we sedert 1887 nog niet heel ver gevorderd zijn in de overwinning van het hier ingenomen „standpunt”. De volksgroep, die zich hierin uitgesproken heeft, of liever, zich hier „aangesproken”, „voelde” (want tot een „uitspraak” kan dit volk niet komen, wijl het geen eenheid is en geen thetische bindingen kent), die volksgroep leeft als verzameling van neen-zeggers nóg. Maar haar dualistisch geredeneerd krijgt heden ten dage „wetenschappelijke” steun; en vulgaire geestigheden, als b.v. hier tusschen „Jan” en „Piet” aan „Keetje” verhandeld worden (denk aan Piets orakel over het door Dr. A. Kuyper zelf opgetrokken voorhangsel) worden nog dichtelijk aan den man gebracht, onder protectie, om maar niet het woord „redactie” te gebruiken, van een theologisch Kamerlid. Het type van deze „Cretenser”-vloekers vertoont zich tegenwoordig in de Kamer, en als het spreekt, dan is het nog al eens cretensisch.

K. S.

De Doleantie en de Theologische School.

Niet al te zeer zou het kunnen bevreemden, indien een heetgebakerd lezer onmiddellijk zijn pollood nam en achter dit hoofd schreef: hebben niets met elkander te maken. Immers had niet Dr. A. Kuyper op de vraag door Mr. Gefken aan dezen gedaan: „waarom zich niet aangesloten bij de Christelijke gereformeerden”, geantwoord: „dat deze (Kuyper, K.) niet een theologische school en geen kerkelijke instelling begeerde maar een universiteit met de theologische faculteit aan het hoofd”.

Juist deze aanhaling¹⁾ zou kunnen bewijzen, dat de Doleantie en de Theologische School wel met elkander hebben te maken, zij het dan ook in de eerste plaats in negatieve zin.

Gefken zal dit antwoord wel allerminst hebben verwonderd; hij noemt het immers „enghartig dat Kuyper een kerk wenschte, waarin noch voor De la Saussaye, noch voor Van Velzen plaats zou zijn.”²⁾

In de eerste jaren van de Doleantie is er dan ook geen direct verband tusschen de School en de Reformatie van '86. Wat ook duidelijk uitkomt in 't feit, dat noch in de gedrukte verslagen der Handelingen van de Curatoren der Theol. School uit dezen tijd, noch in de rapporten over de School uitgebracht op de Synode van '85 en '88 iets voorkomt, dat melding maakt van de Doleantie.

Nu, een halve eeuw achter die dagen staande, zijn wel sporen te ontdekken die hem die ze spiedt het pad opleiden dat naar Amsterdam voert. Maar dan moeten we ons bevinden op het terrein van de School, en wel in 't bijzonder in den hoek waar gewerkt wordt aan De Bazuin. De Bazuin was „het officiële blad der School”, sterker nog! Uij het verslag door den secretaris van de commissie voor De Bazuin uitgebracht in de curatorenvergadering van '87, blijkt dat curatoren zich vereenigen „met den wensch van den verslaggever (C. Mulder, K.), „dat officiële kerkelijke berichten of berichten uit officiële vergaderingen het eerst aan De Bazuin worden opgezonden, daar het officiële karakter van De Bazuin zeker een voornamelijk oorzaak is van haar toenemenden bloei.”

Dit officiële karakter van De Bazuin; het verband tusschen dit, tot op dien tijd onder de hoofdredactie van Prof. A. Brummelkamp staand blad en de Theologische School, zal mede zijn woordje hebben gesproken toen in de vergadering van de curatoren van het vorige jaar „enkele kuratoren ook de opmerking maken, dat het hun gewenscht voorkomt, dat de kolommen der Bazuin niet zoo rijklijk gevuld worden met stukken, rakende de tegenwoordige kerkelijke troebelen.”³⁾ Zelfs de kwalificatie kerkelijke troebelen, hier gegeven ongetwijfeld van de Doleantie, werpt enig schijnsel op de verhouding waarin die „enkele” curatoren moge gedacht worden tegenover de Reformatie van '86 te staan.

Ik kan de gedachte niet van mij afzetten, dat de actie, al heel gauw nadat vele kerken het synodale juk hadden afgeworpen, begonnen om tot vereeniging te komen met de kerken der Scheiding, de schuld draagt van de mededeeling namens de curatoren in hun verslag aan de synode van '88 gedaan, t.w. dat dezen het „volgens art. 21 der Handelingen van '87 wenschelijk hebben geacht, eene kleine verandering te brengen in de diplomata, die na een gunstig geslaagd Theol. examen B worden uitgereikt aan de broeders, die zich voor bedoeld onderzoek hebben aangeboden” en verder nog dat ook werd besloten in „dat getuigenis” niet te lezen: „Geschiedenis der Geref. kerken, maar der Geref. kerk in Nederland.”

Hoewel het in dit artikel niet gaat over de verhouding van de Theol. School tot de Vrije Universiteit, beide inrichtingen staan toch in te nauw verband met de kerken van '34, in haar eigen richting, en die van '86, met de theologische faculteit der Vrije Universiteit, dan dat misplaatst kan geacht worden hier het vermoeden te uiten, dat de Stichting der V. U., bijzonder in haar theologische faculteit, geheel vreemd zou zijn aan hetgeen reeds in '83 ter sprake werd gebracht in de curatorenvergadering inzake het promotie-recht aan de School. In de vergadering van de curatoren van genoemd jaar meldt zich Ds S. A. van den Hoorn van Tiel schriftelijk aan om „na het leveren van eene dissertatie en het verdedigen van eenige stellingen, den graad van theologisch doctor te bekomen”.

Geen wonder dat direct geen gereed antwoord bij de hand is. Een der prae-adviseerende leden raadt aan het schrijven om inlichting en advies in handen van de docenten te stellen; onder de curatoren is een „enkele”, die meent, dat Ds van den Hoorn in zijn recht is met dit verzoek tot de curatoren te komen, men behoort „den moed te hebben, om deze zaak, in weerwil onzer geringheid, te durven aanvatten”. Maar, zoo oordeelt een ander, de competentie in deze zaak behoort bij de synode. Dit is het gevoelen van de meerderheid.⁴⁾ Dat neemt niet weg, dat het college van docenten de kwestie van het doctoraat in zijn midden gaat behandelen. Prof. Dr. H. Bavinck leest „over dit onderwerp een opstel voor” in de vergadering der curatoren, '84. De lezing wordt

met belangstelling dan eene zijde wordt deze zachte vergadering. Men komt in blijkt en onder toren verschil bij sommigen verleen van zoo werd geoe niet (ik onder den weer ande deen haar ge hooren te har toren van mee „afkeurenswa had”. Verder moet de Kerk bevoegdheid telt?” We weten n. „dit”, de „Sche nou dit wel he in ieder geval „het Kuratori oenten, dat de te verleen, staande Synod nog niet gek oefenen.”⁵⁾

Heeft de Do met de Theo uit deze jaren overtuigd te School de be sterk was. zij ook alge nagegaan wel hand der doc men maar de malige „verzo worden in de werd door d met eene bela pathiek mag den ander, to verbliffende d Brummelkamp medespreken toen studeere

Dat er van curatoren, s hoofdredactie beweging en uit eenige re lieven van l scheiding, aar Ze dateeren beide betrek vereeniging v met de „Dol lot die docen verschillen e en min of m wel in de k zonderlijke g reeds vier e groote belang zij de Bazu Prof. Brumm tie voorafgm zich daarover Gispens de h oordeel wel het „pro en geen de moe de polemiek van de Ker schreven te weduwe van deur in huis gezegde van onze vijande niet het hoo heid betrach door Gispens schreven ove wen, dat gij te hard aan voor koning om de goede K.) keurt de Dan herinn tot uw vade Cock, K.) e waren ónz scheiding bi behagen ma moge word worden toeg heid mogen heid bovena In Juni d Haar klein en vertrokk niet in de w woordig ge vreesde haa

ische School.

bevreemden, indelukkig zijn, dreven: hebben en. Immers had door Mr. Gekken niet aangesloten in", geantwoord theologische school leerde maar een faculteit aan de

ten bewijzen, de School wel met dan ook in de

herminst hebben mers „engharig” waarin noch voor velzen plaats zou

leantie is er dan de School en duidelijk uitkomt te verslagen der er Theol. School in over de School en '88 iets voor Doleantie.

e dagen staande hem die ze spirit „dam voert. Maar het terrein van den hoek waar De Bazuin was sterker nog! Uit an de commissie de curatoren-veratoren zich verden verslaggever rkelijke berichten eringen het eerste, daar het of „zeker een voormenden bloei.”

De Bazuin, hi en tijd onder de imelkamp staand School, zal mede toen in de verhet vorige jaar rking maken, dat lat de kolommen: gevuld worden tworddige kerkelificatie kerkel-ongetwijfeld van jnsel op de vercuratoren mogen rformatie van '8

mij afzetten, dat kerken het synogonnen om tkerken der Schededeeling namens n de synode van „volgens art. 21 helijk hebben ge brengen in de geslaagd Theol. de broeders, die ben aangeboden” sloten in „dat gedenis der Geref. in Nederland.” gaat over de verlot de Vrije Unitoch in te naar in haar eigen theologische facultat misplaatst kan den te uiten, dat r in haar theozou zijn aan hetel gebracht in de el promotie-rechtling van de curatich Ds S. A. van aan om „na het et verdedigen van theologisch doct

gereed antwoord dvisende leden lehting en advies stellen; onder de teent, dat Ds van dit verzoek tot de rt „den moet te wil onzer gerinear, zoo oordeelt ze zaak behoort len van de meer, dat het college doctoraat in zijn Dr H. Bavinck pstel voor” in de De lezing wordt

met belangstelling aangehoord; maar „van meer dan eene zijde nog niet tot rijpheid gekomen, wordt deze zaak aangehouden tot eene eerstvolgende vergadering.”

Men komt het volgende jaar hierop terug. Er blijkt en onder de docenten, en onder de curatoren verschil van gevoelen te bestaan. Was er bij sommigen geen principiële bezwaar tegen het verlenen van het doctoraat „uit bescheidenheid, zoo werd geoordeeld, moest men er zich nog niet (ik onderschreep, K.) mee inlaten”. Oordeelden weer anderen dat „onze Kerk en School in dezen haar goed recht tegenover de wereld behooren te handhaven”, zoo waren andere curatoren van meening „dat men hier met een zekere „afkeurenswaardige zucht tot navolgen te doen had”. Verder bestond er verschil „over de vraag: moet de Kerk dezen titel verlenen of berust de bevoegdheid daartoe bij de Theologische Faculteit”

We weten niet of met deze „theologische faculteit”, de „School” wordt bedoeld; indien ja, dan zou dit wel heel eigenaardig zijn. Merkwaardig is in ieder geval het voorstel dat werd aangenomen: „Het Kuratorium oordeelt, in overleg met de Docenten, dat de Theol. School het recht heeft titels te verlenen, maar meent nochtans op de aanstaande Synode te moeten uitspreken, dat de tijd nog niet gekomen is, om dat recht uit te oefenen.”

Heeft de Doleantie op zichzelf niets uit te staan met de Theol. School, men behoeft de Bazuin uit deze jaren slechts vluchtig te doorloopen om overtuigd te worden dat in den kring van de School de belangstelling in deze beweging zeer sterk was. Nog duidelijker moge blijken dat zij ook algemeen was in dezen kring als wordt nagegaan welke geschriftjes juist toen van de hand der docenten verschenen. En eindelijk heeft men maar de namen te noemen van de toenmalige „verzorgers” der School om versterkt te worden in de meening, dat de Doleantie gevolgd werd door de naaste omgeving van de School met eene belangstelling die men op 't minst sympathiek mag noemen, bij den een sterker dan bij den ander, toch allen bezielende, en ten zeerste verblijdende de nog levende vaders der Scheiding: Brummelkamp en Van Velzen. Zelfs kan in dezen medespreken de lijst van de namen der studenten, toen studeerende te Kampen.

Dat er van de zijde der afgescheidene docenten, curatoren, studenten en van den toenmaligen hoofdredacteur ook critiek werd geöfend op de beweging en den gang der zaken, moge blijken uit eenige regels, welke ik citeer uit een paar brieven van Frouwe Venema, de moeder der Af-scheiding, aan haar zoon Prof. Helenius de Cock. Ze dateeren uit Februari en Juni '87 en hebben beide betrekking op de Doleantie en eventuele vereeniging van de Christelijke Gereformeerden met de „Doleerenden”. Prof. de Cock behoorde tot die docenten aan de Theol. School, die de verschillen en bezwaren onder de oogen zagen en min of meer accentueerden. Dit deed hij zoowel in de kolommen van de Bazuin, als in afzonderlijke geschriftjes. Zijne moeder, die toen reeds vier en tachtig jaar oud was, volgde met groote belangstelling de nieuwe beweging, ook las zij de Bazuin, die reeds onder den redacteur Prof. Brummelkamp van nabij, wat aan de Doleantie voorafging en daartoe leiden zou, volgde en zich daarover verblijdde, doch die, toen Ds W. H. Gispen de hoofdredactie voerde, naar sommiger oordeel wel wat al te veel plaats inruimde voor het „pro en contra”. Tot recht verstand van hetgeen de moeder schreef, herinner ik vooraf aan de polemiek dier dagen in het officiële orgaan van de Kerk en haar School gevoerd. Na geschreven te hebben hoe de toestand is bij de weduwe van Ds E. Lindeman, valt ze als met de deur in huis: „Mij kwam van de week nog een gezegde van uw vader te binnen: als wij ons met onze vijanden vereenigen zullen, dan moeten wij niet het hoogste recht zoeken, doch wel de waarheid betrachten in liefde.” Dan komt zij op wat door Gispen en De Cock in de Bazuin werd geschreven over de Doleantie: „Sommigen beschonwen, dat gij en Ds Gispen dominee Kuyper wat te hard aanvalt met te zeggen: in 1834 streden wij voor koning Jezus, maar nu (wordt gestreden, K.) om de goederen”. Zij vervolgt: „Maar hij (Kuyper, K.) keurt de Scheiding van 1834 toch wel goed”. Dan herinnert ze: „Toen kwamen ze ook wel tot uw vader (met den raad, K.) dat dominee (De Cock, K.) een advocaat moest nemen, want het waren onze kerken”. De oude heldin der Af-scheiding bidt daarop: „Dat het den Heere nog behagen mag dat Zijn koninkrijk er nog door moge worden uitgebreid en dat er nog mogen worden toegedaan, die zalig worden. Op de waarheid mogen en kunnen wij niets afdoen. De waarheid bovenal.”

In Juni daarop schrijft zij weer. Zij is ontroerd. Haar kleinzoon Dr Hendrik de Cock is gehuwd en vertrokken als arts naar Indië. Hij wandelt niet in de wegen zijner vaders. Zij is niet tegenwoordig geweest bij de trouwplechtigheid. Zij vreesde haar aandoening alsdan niet meester te

zullen kunnen zijn. Zij ziet in dit feit de hand des Heeren; immers ze was op dien trouwdag zoo weemoedig gestemd geweest, zoodat ze haar tranen niet kon bedwingen. Nu wendt ze zich van haar eigen leven onmiddellijk weer tot dat van 's Heeren kerk. In de eerste plaats dankt ze haar zoon voor de zending van 't laatste boekje, door dezen geschreven. Zij bedoelt De Cocks: de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Nederduitsche Gereformeerde Kerken (doleerenden) in hunne overeenstemming en in hun verschil door H. de Cock, Groningen — G. J. Reits — 1887. Het is „recht in haar geest geschreven”. Ze voelt zich toch ook wel een weinig gekrenkt door wat van de zijde der doleerenden wordt geschreven en gedaan met betrekking tot de Christelijke Gereformeerde kerk: „zij willen ons maar in den doofpot stoppen alsof er geen ware kerk op aarde bestaat. Mochte het den Heere nog behagen dat hunne oogen er nog door geopend worden, want de Heere zegt in Zijn Woord: die Mij eeren zal Ik eeren. Ik dacht toen ik het boekje las: gij gaat uw Vader in het schrijven achterna. Mocht het den Heere behagen, dat gij de tweede Af-scheiding nog eens tot stand mocht brengen, want zij zijn toch mannen broeders, die waarlijk tot God bekeerd zijn. Wij behooren toch niet gescheiden te leven. Dat wij maar bidden mogen en niet vertragen!” (10) Beschamend is, of liever treffend, dat het drietal: Frouwe Venema, Brummelkamp en Van Velzen met zoo groote sympathie de beweging van '86 begroetten en gadesloegen. Men heeft er de Bazuin van deze jaren maar op na te slaan en de oraties van Van Velzen te lezen.

Mogen de „Handelingen van de curatoren” en de verslagen in de Acta maar weinig stof leveren voor ons onderwerp; andere bronnen vloeien des te rijker en helderder. In de eerste plaats Van Velzen: De vereeniging van alle gereformeerden tegenover den afval van het geloof in Nederland door S. van Velzen, Leiden, D. Donner, 1887. Ik moet mij onthouden aanhalingen te doen. 't Valt me zwaar! In mijn benauwdheid om dezer oorzaak wil roep ik en maan: lees deze brochure! De toon waarin dit geschriftje gesteld is, spreke uit de eenige aanhaling waartoe ik mij zal beperken, en wel eene uit het „Voorwoord”: „Wat mij betreft, van den beginne af, toen wederom velen niet slechts met woorden en geschriften voor het Gereformeerde geloof uitkwamen, maar ook bewezen, dat zij gezind waren zich overeenkomstig dit geloof te gedragen, heb ik mij verblijd, den Heere gedankt, en leefde ik in de gedachte: de Heilzon is aan 't dagen!”

Twee jaar later verscheen van den stokouden leeraar aan de School de rede bij de overdracht van het rectoraat aan de Theol. School te Kampen, December '89 bij G. Ph. Zalsman, te Kampen onder den titel, met sterke tendenz: De Vereeniging van Waarheidsliefde en Verdraagzaamheid. Ook nu moet ik mij onthouden van citeeren. Deze rede is hoogst actueel en biedt als alle geschriftjes van Van Velzen bijzonder veel historisch materiaal, ditmaal in de aantekeningen.

Prof. de Cock wijst in drie geschriftjes meer direct of indirect op de verschillen aan beide zijden en in de leer, en in de methode gevolgd bij de bewegingen van '34 en '86. Daardoor werpt hij geen barricades op, integendeel eeffent eer het pad door klaar uitzicht te bevorderen. Hij schreef eerst zijn: Wat is gereformeerd? verschenen in '85 te Groningen, G. J. Reits. Treffend is hier de overeenkomst met zijn vader. Steeds weer keeren beiden terug en wijzen op de belijdenisschriften tot het doen verstaan van wat voor Gereformeerd moet gehouden worden. Terugn naar Dordt! Dordtsch zijn beide, klaar en sober! Wij, die in die dagen reeds mede begonnen te leven met wat het kerkelijk leven betrof, herinneren ons nog zoo levendig hoe steeds weer werd vernomen: dat is gereformeerd, en werd ontkend: dat is niet gereformeerd. Toen ging het als later met de kwalificatie: intellectueel. Dit intellectueel moet wel eens dienen om het gebrek aan intellect te masqueren. Zoo ging het in die dagen, waarin werd geschermd met het woord gereformeerd. Daarom verried het den practischen zin van De Cock, de vraag te stellen: „Wat is gereformeerd?” In '87 volgde de zooveen genoemde brochure en in '92 De leer der Wedergeboorte volgens de gereformeerde kerk, Kampen, J. H. Bos.

Ook de jongere hoogleraren hielden zich niet op een afstand, maar volgden met groote sympathie de gebeurtenissen van den dag. Zoo verscheen drie jaren vóór Kuypers Separatie en Doleantie bij Wormser in '90 uitgegeven, Wielenga's bekende en zeer gewaardeerde rede: Doleerende Kerken, te Heusden, bij A. Gezelle Meerburg.

We behoeven slechts dezen titel te herinneren en velen weten met hoe groote instemming dit verhelderend geschrift werd gelezen.

Deze rede lag in de lijn der Af-scheiding. Te weinig weet men ook nu nog, dat Hendrik de Cock in zijn adressen enz. enz. telkens dezen naam gebruikt en zich bewust was, helder en klaar, dat hij die doleerenden geel, die treurden ten

dage der Remonstrantsche troebelen. Wijst hij niet, zonder onderlaten, den Koning op diens roeping, naar het inzicht, dat De Cock toen had in de verhouding van Kerk en Staat, te handelen als Maurits?

Een paar jaar later mengt docent Wielenga zijn stem onder die der anderen in een bijzonder actueel geschil. Bij J. H. Bos te Kampen verschijnt zijn Stemmen der historie en Het Reglement van 1869.

Ook onder de curatoren der School zijn er, die zich mengen in het „debat”. Curator A. Littooy is een hartelijk voorstander van de vereeniging, doch vóór dat het huwelijk wordt gesloten, dient allerlei te worden besproken, te worden weggeruimd, of tot klaarheid te worden gebracht. Wijs gezien! Er zijn voor den kerkeraad van de Chr. Geref. Kerk te Middelburg nog bezwaren. Hij heeft die ook en officio te kennen gegeven in een brief aan de Ned. Ger. gemeente (doleerende) dier stad. Er is een hoofdbezwaar; en dat nu wordt door Littooy besproken in zijn: Vereeniging van de Nederduitsche Gereformeerden, (doleerenden) en de Christelijke Gereformeerden, F. P. D'Huy, Middelburg. Krenkend was voor de Afgescheidenen, naast veel dat hen kon prikkelen, in wat geschreven en betoogd werd van den kant der doleerenden, vooral „hun zeggen en beweren... „ons werk is reformatie, en dat van de broeders van '34, vooral sinds '39 en '69 is separatie”.

Over deze materie zal daarna in samenspreking, geschrifte, en synode veel en lang worden gehandeld, tot ook hierin helderheid is gekomen en eenstemmigheid is bereikt.

Een der meest geharnaste kampioenen zal straks blijken de curator F. M. ten Hoor, van Franeker. Dr Kuyper erkende in hem den meest scherpzinnigen en geduchtsten bestrijder.

Nog trilt in het ouder geslacht na de blijde ontroering die het onderging toen Dr A. Kuyper in '84 zijn Tractaat van de Reformatie der Kerken in Volksuitgave te Amsterdam bij Hóveker & Zoon, verkrijgbaar stelde, zoodat de beurs van zeer velen hun toeliet het zich aan te schaffen. Dit „epoche machend” geschrift werd door Kuyper „aan de zonen der Reformatie hier te lande op Luthers vierde eeuwfeest aangeboden”.

Het werd verstaan. Kuyper ontstak daarin zooveel licht over de rechte formatie, over deformatie, en over reformatie der kerken, dat men als verblind werd.

Doch de scherpziende curator van Friesland wreef de oogen uit en las nauwkeurig, met zijn scherp verstand volgde hij regel op regel, bladzijde na bladzijde, het eene hoofdstuk voor, het andere na; er rezen bedenkingen; zij vermenigvuldigden; hij moest spreken; hij zette zich tot schrijven: Een waagstuk! Ten Hoor was geen roekeloze, wel een man, die zich rekenschap gaf van wat hij las en van wat hij zou schrijven. Hij kon rekenen op de ongunst der meesten; onder de studenten waren maar weinigen het met hem eens. Toch was er althans één, een scherpdenker, die het waagde met Ten Hoor te rekenen, hij sprak dat ook uit. Ik herinner het mij levendig!

Ten Hoor dan gaf uit bij Donner in Leiden in 1890, in de dagen van de grootsche pogingen en der rustige onderhandelingen om tot vereeniging te komen, zijn: Af-scheiding en Doleantie in verband met het Kerkbegrip.

Dit geschrift heeft niet slechts zijn historische waarde, doch om den inhoud blijft het zijn groote betekenis behouden. Bij het halve eeuwfeest van de Doleantie is het nog volstrekt niet verouderd. Juist het tegendeel is het geval.

Is het dus juist dat de Doleantie op zich zelf niets met de Theol. School had uit te staan, in haar gevolgen heeft zij voor de School groote betekenis gehad. Die betekenis is in een rijk gedocumenteerd stuk in Fides Almanak voor 1936 beschreven door Prof. Greijdanus. Dit feit geeft mij de goede gelegenheid op die gevolgen niet nader in te gaan.

Ook mag ik ter bekorting verwijzen naar Prof. Bouwmans Onderveilige Hoede, waarin uit het hoofdstuk Ontwikkeling en Bloei 1882—1893, ons duidelijk kan worden dat de „tweede reformatische beweging” wel degelijk van betekenis is geweest, nog vóór het „Stormgetij” 1893—1903 in de geschiedenis der School aanbrak, voor haar groei ende bloei.

Het ligt dan ook voor de hand dat de Handelingen der curatoren, alsook de Acta der Synodes, van het Convent en de Voorloopige Synodes der doleerenden, overduidelijk maken welke groote plaats de Theol. School te Kampen innam bij de onderhandelingen om tot de begeerde en als van God geboden beschouwde vereeniging te geraken.

De gedrukte Theses (Ougestions) voor de samenspreking te Utrecht, later voortgezet te Kampen en daarop te Amsterdam, spraken zich duidelijk uit over de opleiding en doen het verschil helder uitkomen.

Moge er eenige kentering zijn te constateeren tusschen de Bazuin, gekomen onder redactie van Ds W. H. Gispen, dit is zeker, het eigen blad der Chr. Geref. Kerk en van de Theologische School heeft een bijzonder groot aandeel gehad in de be-

vordering der Vereeniging, niettegenstaande haar School soms dreigde in 't gedrang te komen.

Ten besluite wil ik nog opmerken, dat hoezeer ook een vader Brummelkamp zich verheugde over de beweging van '86, het den vurigen grijsaard toch in den loop van '86 te langzaam ging. Onder het hoofd Eerediploma sprak Prof. Brummelkamp in Jan. '86 uit, dat de beroering te Amsterdam en elders werkelijk één is met die der Afscheiding van vóór 50 jaar. Alleen in den loop van '86 werd zijn verwachting teleurgesteld.

Hij vindt het zelfs „allertreurigst” dat Amsterdam zich niet zoo koninklijk openbaart als Voortuizen en Reitsum, en bewogen roept hij uit: „ween, Sionite, ween!” Men onderwerpt zich aldaar aan de schorsing. „Dit is”, volgens Brummelkamp, „de Achilles-hiel der gereformeerden aldaar.”

Toch erkende hij steeds: „de beweging van thans is de voortzetting van toen”.

Ja ook wat betreft de door Brummelkamp betreunde onderwerping te Amsterdam aan de schorsing; heeft niet ook Hendrik de Cock zich onderworpen aan de schorsing, en het volgehouden te doen totdat de Besturen met volstrekte klaarheid bewezen, hem tot elken prijs te zullen en willen uitwerpen?

Nog zou ik namen kunnen noemen van professoren, curatoren en studenten; titels van geschriften, den inhoud van uitgebrachte rapporten, ten bewijze dat de Theologische School niet op verren afstand zich hield van de beweging van '86, doch haar van zeer nabij gadesloeg, volgde met warme sympathie en wachte op de uitkomst met eene sterke en gespannene verwachting!

Hoe kon het ook anders!

Het mocht ook niet anders zijn geweest!

1) „Stemmen des Tijds”, Mr B. de Gaay Fortman: Réveil en Doleantie, Jan. 1936, blz. 78 v.v.

2) a. w., blz. 86.

3) Verslag 1887, Art. 54, blz. 25.

4) Verslag 1887, Art. 59, blz. 26.

5) Acta, Assen 1888, Verslag der Theol. School, blz. 130. De gedrukte Handel, 1887, Art. 24, melden niet, waarin deze kleine aan te brengen verandering bestaat; noch welke de „eenige andere zaken” zijn waarvan de approbatie wordt gevraagd. Hierbij komt 't verslag ons te hulp; ze vloegen voort uit de kwestie van de geldbelegging van de School, de Bazuin en de benoeming van een docent in de letteren, Acta 1888, blz. 130—132.

6) Handel, 1883, Art. 49.

7) Handel, 1884, Art. 52.

8) Handel, 1885, Art. 43.

9) Waardevolle herinnering tot het kunnen verklaren, dat De Cock zijn bezwaren tegen de Kerkorde van Utrecht niet zoo zwaar liet wegen, dat hij zich deswege met Hoksbergen en de zijnen afzonderde.

10) Uit den samenhang blijkt, dat zij bedoelt, dat de Heere haar zoon nog eens mag gebruiken, en dit met betrekking tot deze tweede Afscheiding, dat het kerkelijk leven dier dagen alzoo worde geleid, dat de uitgeleiden als broeders samen mogen wonen.

11) Beteekenis van de Doleantie voor de Theologische School, „Fides” Almanak, 1936, blz. 90, 91. Deze zeer belangrijke bijdrage schetst den loop van de gevolgen der Doleantie voor de geschiedenis der School tot op den dag van heden.

G. KEIZER.

Den „rekenaar” en „berekenaar” en „uitrekenaar”, indien hij niets anders kan en niet hooger de wiken weet te verheffen, veracht ik diep.

Kuyper, Welke zijn de vooruitzichten voor de studenten der V. U., 27.

De Doleantie en de Zending.

Waar de Kerk vrijgemaakt wordt en in gehoorzaamheid aan het werk gaat, daar wordt onmiddellijk haar roeping tegenover de Zending verstaan.

Dat zien we bij de twee groote kerkelijke bewegingen in de vorige eeuw, na de Afscheiding en bij de Doleantie.

Waar nu de beteekenis van de Doleantie aan alle kanten belicht wordt, kan het niet anders, of ook een oogenblik wordt aandacht gevraagd voor wat de Doleantie heeft beteekend voor de Zending.

En dan moet het direct opvallen, dat onmiddellijk na de vrijmaking der kerken in 1886, de Zending daar in het middelpunt der belangstelling stond. Niet weinig heeft daaraan meegewerkt de arbeid der Nederlandsch Gereformeerde Zendings-Vereeniging, in 1859 opgericht, waarin in den loop der jaren de leiding in handen gekomen was van mannen, die later in de Doleantie een rol zouden spelen.

In de kringen, die later met de Doleantie meegingen werd er dus reeds veel voor de Zending gedaan.

Nu stond in deze vereeniging van meelaf aan het ideaal voorop, dat de Zending kerkelijk moest worden gedreven. En tot de Doleantie vrijmaking bracht heeft ze alles gedaan om de Hervormde Kerk te wijzen op haar roeping tegenover de Zending.

Bij haar actie is van grooten invloed geweest het voorbeeld der Christelijke Gereformeerde Kerk. Daar was n.l. de zaak der Zending min of meer kerkelijk geregeld.

In den loop der jaren werd de roep om kerkelijke Zending in de kringen der N. G. Z. V. sterker. Vooral toen Dr A. Kuyper tot haar toetrad en met alle kracht opkwam voor een Zendingsactie, gedreven „naar den eisch en het bevel van den Woorde Gods”.

Daardoor geraakte de Vereeniging in een impasse. Tot dusver zond zij zelf uit en ordende de zendelingen, maar hoe langer hoe meer kwam men tot de overtuiging, dat het in strijd was met de Gereformeerde beginselen om als vereeniging uit te zenden en te ordenen.

De verhoudingen in de Hervormde Kerk maakten een kerkelijke Zending ten eenenmale onmogelijk. En zoo behield de vereeniging tot 1886 haar tweeslachtig karakter.

Het was een onhoudbare toestand, die echter een lichtzijde had. De oogen gingen steeds meer open voor den onafwijsbaren eisch, dat de Zending direct de Kerk aanging en alleen door de Kerk gedreven mocht worden.

Toen het dan ook in 1886 tot vrijmaking van vele kerken kwam, wisten deze zich onmiddellijk verantwoordelijk voor het groote werk dat Christus Zijn apostelen had opgedragen.

Dit verwondert daarom ook niet, omdat bijna het geheele bestuur der N. G. Z. V., met mannen als: De Gaay Fortman, Lion Cachet en Hovy tijdens de Doleantie in de voorste geleiden meestreed.

Zoo wordt reeds op het Synodale Convent der „doleerende kerken” de aandacht gevestigd op den Zendingsarbeid.

Daar spraken de vrijgemaakte kerken uit, dat het de plicht der kerken is, dien Zendingsarbeid, hun door vereenigingen uit handen genomen, zelf weer ter hand te nemen.

Lion Cachet en Hovy kregen de opdracht de kerken op te wekken tot dezen arbeid. Daar deze beide mannen leden van het hoofdbestuur der N. G. Z. V. waren, kwamen de kerken door hen in nauwe aanraking met den arbeid dezer Vereeniging.

Zoo groote plaats neemt de Zending dan ook al in onder de Nederduitsch Gereformeerde kerken, dat op de eerste voorloopige Synode te Utrecht de behoefte gevoeld wordt aan een speciaal Zendingscongres.

Dit Congres 28—30 Januari 1890 in Amsterdam gehouden, is van groote beteekenis geweest voor de plaats, die de Zending na de Doleantie in de Nederduitsch Geref. kerken heeft ingenomen. Uitgenoodigd waren afgevaardigden van kerkeraden uit alle vrijgemaakte kerken. Het Congres werd mede bijgewoond door Ds W. H. Gispen en Ds L. v. d. Valk, afgevaardigden van de Zending-Commissie der Chr. Geref. Kerk.

In welke richting de gedachten zich toen bewogen, wordt direct duidelijk uit een van de stellingen van het door Dr A. Kuyper gehouden hoofdreferaat:

„Het recht en de plicht tot Zending rust in elke plaatselijke kerk. Om de kleinheid van de kracht der enkele kerken is samenwerking van meerdere voor dit doel geraden”.

Daartegen kwam op het Congres verzet. Mede „met het oog op de praktijk der vaders” achtten sommigen het beter, dat de classis of synode den zendingsarbeid leidde. Tusschen deze beide stromingen, waarvan de eene voor decentralisatie pleitte, de andere meer centraliseerend te werk wilde gaan, is op en na het congres lang en heftig gestreden.

Voor ons is hier van belang, dat met de Doleantie, die immers op alle gebied het recht van de plaatselijke kerk zoo sterk naar voren schoof, dat recht ook gehandhaafd werd ten opzichte van den arbeid der Zending. Definitief is op de Synode van Middelburg, „de Zendingssynode”, dat beginsel van de plaatselijke kerk als zending kerk door de Gereformeerde Kerken aanvaard.

Het Zendingscongres zelf heeft lang nagewerkt. De invloed ervan was duidelijk merkbaar op de tweede voorloopige Synode te Leeuwarden. Daar werd geconstateerd, dat de meeste kerken zelf reeds den arbeid der Zending in handen hadden genomen, en er voor een zendingsvereeniging geen plaats was.

Zoo kwam de Zending al meer in kerkelijke banen. Niet weinig droeg hiertoe bij het feit, dat vooral in de eerste jaren na de Doleantie, bijna alle predikanten zich aan dezen tak van arbeid gaven. Daardoor niet het minst nam de Zending steeds grooter plaats in in het kerkelijk leven van die dagen.

Straks bij de onderhandelingen, die zullen leiden tot de ineensmelting, wordt ook aan de zaak der Zending de noodige aandacht gegeven. Men wil den arbeid nauwkeuriger geregeld zien en tusschen de beide kerkengroepen overeenstemming zien gebracht in de wijze van arbeiden voor de Zending.

Deze overeenstemming werd bereikt. Over principiële vragen inzake de Zending bestond geen verschil van gevoelen. Beide kerkengroepen erkenden den plicht en de roeping der kerken om „deze gewichtige zaak met nog warmer ijver dan tot dusver te drijven. Beide erkenden, dat alleen de kerken van Christuswege gemachtigd zijn om in Zijn Naam de Zending uit te richten”.

Tot de ineensmelting was daar nog verschil in de

uitvoering der zendingsroeping. De Christelijke Gereformeerde Kerk liet haar van de Kerk in hare geheel uitgaan. Door de Nederduitsch Gereformeerde Kerken werd ze alleen behartigd in verband met de N. G. Z. V.

Met de ineensmelting wordt nu daarin meerder eenheid gebracht.

Van af dat uur vaart een nieuwe geest door de zendingsactie der vereenigde kerken.

Straks draagt de N. G. Z. V. haar arbeidsterren op Midden-Java over aan de kerken. Deze zien zich dan geplaatst voor een geweldig arbeidsveld. Want naast het terrein op Midden-Java nu aan hun zorgen toevertrouwd het oude arbeidsveld der Chr. Geref. Kerk, op Soemba, Batavia en Soerabaja.

Met vereende krachten is toen de nieuwbouw begonnen in gehoorzaamheid aan het Woord Gods.

De Synode van Middelburg geeft dan de richtlijnen aan waarlangs de arbeid zich ontwikkelen moet.

Daar zegeviert over heel de linie het beginsel der plaatselijke kerk als zending kerk.

En wanneer we dan zien, dat middelijkerwijs dit beginsel mee de groote opleving van den Zendingsarbeid in de Geref. Kerken heeft gebracht, dan mogen we in deze dagen daarvoor danken, dat het de Doleantie is geweest, die hiervoor de oogen heeft geopend.

Tz.

J. v. d. I.

In wat land of bij wat volk is het ooit gehoord, dat een officier, die zijn soldaten voor de bres terug zag deinken, hen daardoor het best vooruit waande te krijgen, dat hij zelf zijn voet uit de geschoten bres terugtrok? Wat vogel leerde ooit zijn jongen vliegen, door om hunnentwil de rand van zijn nest niet te verlaten?

Kuyper, Wat ons tegenover de tweede Hiërarchie te doen staat, 43.

PROGRAMMA

voor de Herdenkingssamenkomsten van de Doleantie te Amsterdam op 13 en 14 Februari 1936

Donderdag 13 Februari,

's avonds 8 uur Dank- en Bedestonden in de Keizersgrachtkerk (Keizersgracht 566), Voorganger Dr K. Fernhout te Baarn, en in de Funenkerk (Zeeburgerstraat 16), Voorganger Prof. Dr J. Waterink te Amsterdam.

Vrijdag 14 Februari,

10 uur Samenkomst in de groote zaal van het Concertgebouw. Sprekers: Dr K. Dijk van De Haag, onderwerp: „Om het Verbond Gods”, en Prof. Dr G. M. den Hartogh te Kampen, onderwerp: „De Doleantie en het ambt van Ouderling en Diaken”.

Tweede samenkomst 10 uur in de Keizersgrachtkerk. Sprekers: Ds T. Ferwerda te Amsterdam, onderwerp: „De Doleantie en het Kerkrecht”, en Prof. Dr F. W. Grosheide te Amsterdam, onderwerp: „De beteekenis van de Doleantie voor het heden”.

PAUZE.

Des namiddags 2 uur in het Concertgebouw. Sprekers: Prof. Dr A. Anema, onderwerp: „De Doleantie en de Staat”; Ds T. Ferwerda, onderwerp: „Doleantie en Kerkrecht”; en Prof. Dr F. W. Grosheide, onderwerp: „De beteekenis van de Doleantie voor het heden”.

Bovendien zullen in deze samenkomst nog enkele Broeders die nauw bij de doleantie betrokken waren een kort woord spreken.

Des namiddags 2 uur in de Keizersgrachtkerk. Sprekers: Dr K. Dijk, Onderwerp: „Om het Verbond Gods”; Prof. Dr G. M. den Hartogh, onderwerp: „De Doleantie en het ambt van Ouderling en Diaken”, en Prof. Dr A. Anema, onderwerp: „De Doleantie en de Staat”.

De vergaderingen worden te 5 uur gesloten. Het Comité deelt mede, dat de aangevraagde kaarten zijn verzonden; aan verdere aanvragen kan geen gevolg worden gegeven.

De toegangskaarten zijn uitsluitend bruikbaar voor de op de kaart aangegeven vergaderzaal en de plaats daarin.

In de pauze bestaat gelegenheid voor hen die zich voor de gemeenschappelijke lunch (een koude koffietafel) hebben opgegeven, deze te gebruiken in het Coöperatieve Restaurant, Molenpad 2. De prijs is 55 cent inclusief fooi.

Het Comité heeft gedaan gekregen, dat op alle spoorwegbiljetten, die als retour naar Amsterdam worden aangevraagd voor deze Herdenkingssamenkomsten, een reductie van 40 pCt. gegeven wordt. Men heeft slechts bij het loket aan het station van vertrek de toegangkaart voor de samenkomst te toonen en tegen dat bewijs wordt op elk station een retourkaart voor 3 dagen verstrekt ter keuze van den reiziger voor 12, 13 en 14, of 13, 14 en 15 Februari tegen dit verlaagd tarief.